

PLURIFORME SAMENLEVING

Notes:

Zelfde indeling als het lesboek van uitgeverij ESSENER.

Begrippen aan het einde.

1. Verschil en verdraagzaamheid:

- In de loop der eeuwen kwamen veel reizigers naar Nederland.

Beschrijvingen over Nederland liepen uiteen van “geordend, bleek en koud” tot termen als “vrijheid en respectvolheid”.

Ondanks dat **vrijheidsdrang** en **ordening** niet altijd samengaan ontstaat er in Nederland een zekere mate van **verdraagzaamheid** met verschillende sociale klassen, godsdiensten en levensstijlen.

Culturele samenhang in Nederland was niet eenvoudig: Nederland omschreef zich als **Republiek der Verenigde Provinciën**.

Primaire doel was **verdediging tegen de Spanjaarden**.

Er waren **verschillen** tussen Noord en Zuid, katholiek en protestant, stad en platteland.

Pluriformiteit heeft in Nederland dus al veel langer bestaan, maar is versterkt door nieuwkomers uit de hele wereld vanaf 1945.

De eenwording van Nederland werd versterkt door: communicatiemiddelen zoals telegrafie, treinverbindingen en invoering van dezelfde **tijdrekening** in alle gebieden.

- Tolerantie was in eerste instantie een **pragmatische keuze**: de mate waarin mensen **dicht op elkaar wonen**, heeft invloed op de wijze waarop men met elkaar omgaat (**morele geografie**), door pluriformiteit was **maatschappelijke vrede** kwetsbaar, als **handelsland** waren economische belangen dermate belangrijk dat er minder aan principes van het geloof werd gehecht.

Tolerantie betekende dat pluriformiteit werd **gedoogd**.

Het **katholicisme** was lange tijd **verboden** waardoor er **schuilkerken** ontstonden.

Vrijheid van geweten bestond wel, maar kon niet altijd openbaar worden geuit.

- Door grote pluriformiteit heeft Nederland in een lange geschiedenis een cultuur van **compromissen** ontwikkeld.

Dit gegeven noemen we ook wel het **poldermodel** en de **pacificatiedemocratie**.

De vroegste vorm van **democratie** zijn de waterschappen die door samenwerking “natte voeten” moesten voorkomen.

Een cultuur van **compromissen** heeft sterk bijgedragen aan het beheersen van conflicten.

De zoektocht gaat hand in hand met een neiging tot conformisme.

Conformisme is het verlangen om zich aan te passen aan de opvattingen en gedragingen van de meerderheid in de samenleving.

Verschillend denken over maatschappelijke vraagstukken blijkt vaak mogelijk. In de praktijk zie je dat denkbeelden meer **geconformeerd** raken.

- Sinds de eeuwwisseling neemt de **gelijkgestemdheid** en **verdraagzaamheid** snel af.

De moorden op Pim Fortuyn (2002) en Theo van Gogh (2004) laten zien dat het **politieke en sociale conflict** scherper worden.

Enkele trends die de toegenomen conflicten verklaren: **maatschappelijke (culturele) vraagstukken** over bijv. vluchtelingen, discriminatie en de positie van homoseksuelen in moslimkringen vragen om politieke oplossingen, de **economische** en **culturele** gevolgen van **globalisering** en het verval van **middenpartijen** als PvdA, CDA en de VVD en de groei van **protestpartijen** die minder tot compromis bereid zijn en zich richten tegen immigratie.

Door de toegenomen onverdraagzaamheid is de samenleving sterker **gepolariseerd**.

Polarisatie kan de **sociale cohesie** in een land onder druk zetten.

Vergelijkbare ontwikkelingen vinden ook in **andere westerse landen** plaats.

2. Cultuur en identiteit:

- Mensen die veel en langdurig met elkaar optrekken, ontwikkelen een gezamenlijke cultuur.

Cultuur is *alle waarden, normen en andere aangeleerde kenmerken die de leden van een groep of samenleving met elkaar gemeen hebben en als zelfsprekend beschouwen*. Een cultuur toont zich in vaste gewoontes en tradities, maar is tegelijk over langere tijd gezien ook verandering onderhevig.

- De cultuur van de groep waar je bij hoort bepaald een deel van je **persoonlijkheid**. Mensen hebben door hun cultuur een **gemeenschappelijk referentiekader** met deels dezelfde normen, waarden en gewoontes. Cultuur geeft richting aan het denken en doen van mensen en werkt dus **gedragsregulerend**, het *doet het gedrag van mensen geordend en voorspelbaar verlopen*.

Iedere groep of organisatie heeft een eigen cultuur. Om een hele samenleving goed te laten functioneren, moet er een minimum aan gedragsregels en normen en waarden zijn waar iedereen het over eens is. Dat is de **dominante cultuur** → *het geheel van waarden, normen en kenmerken dat door de meeste mensen binnen een samenleving wordt geaccepteerd*.

Als een specifieke groep eigen waarden, normen en andere kenmerken ontwikkelt die afwijken van de dominante cultuur, spreken wij van een **subcultuur**. Bijna iedereen in de samenleving behoort tot een subcultuur. Bij subculturen onderscheiden wij onder meer jeugdculturen, bedrijfsculturen, religieuze en etnische subculturen.

Culturen liggen niet voor de eeuwigheid vast en ook dominante culturen veranderen. Deze veranderingen vinden plaats onder invloed van subculturen en tegenculturen.

Tegenculturen zijn groepen die zich verzetten tegen (deel van) de dominante cultuur of daar zelfs een bedreiging voor vormen.

- Cultuuroverdracht noemen we ook wel socialisatie.

Socialisatie is het proces waarbij iemand de waarden, normen en andere cultuurkenmerken van zijn samenleving op groep krijgt aangeleerd. Socialisatie vindt vooral plaats door **imitatie**.

Je hele leven word je gesocialiseerd door verschillende socialiserende instituties. **Socialiserende instituties** zijn instellingen, organisaties en collectieve gedragspatronen waarmee de cultuuroverdracht in een samenleving plaatsvindt.

De belangrijkste socialiserende instituties zijn je gezin, school, vrienden, media, verenigingen en de overheid.

Sociale controle is de manier waarop mensen anderen stimuleren of dwingen zich aan de geldende normen te houden.

Je omgeving stuurt jouw gedrag bij met **sancties**. Sancties kunnen positief of negatief zijn. Een **formele sanctie** is een sanctie die ergens is **vastgelegd**. Een **informele sanctie** is een sanctie die **niet is vastgesteld**.

De bekende socioloog Hofstede onderscheidt 5 belangrijke dimensies waarop culturen van elkaar verschillen: machtsafstand, individualisme vs. collectivisme, masculiniteit vs. feminiteit, onzekerheidsvermijding en oriëntatie op de lange vs. korte termijn.

Bij **machtsafstand** is de vraag “welke rol speelt autoriteit in een cultuur”. Het gaat hier om de machtsafstand tussen: ouders en kinderen, werkgevers en werknemers, leraren en leerlingen, en politie en burgers.

In **individualistische** culturen krijgen mensen in grote mate de **vrijheid** om een **persoonlijke identiteit** te ontwikkelen, zoals de Nederlandse en Amerikaanse cultuur. In **collectivistische** culturen ligt de nadruk op de **sociale identiteit**. Het collectieve staat boven het individu. Gastvrijheid en de zorg voor naasten zijn in deze culturen belangrijk, zoals in Arabische en Afrikaanse culturen.

In **masculiene culturen** zijn de werelden van vrouwen en mannen **sterk gescheiden**. Mannen hebben een leidende rol en zijn gericht op carrière, zoals in Saudi-Arabië en Mexico. In **feminiene** culturen lopen rollen van mannen en vrouwen meer in elkaar over en hebben seksen meer oog voor elkaar, zoals Nederland en Scandinavische landen.

Onzekerheidsvermijding beschrijft de blik naar de **toekomst** binnen een cultuur en de mate waarin daarop **geanticipeerd** wordt. Onzekerheidsvermijding zie je terug in bijvoorbeeld culturen waar mensen meer sparen en er meer regels gelden. Deze kenmerken zie je vaak ook in religieuze culturen terug.

Bij oriëntatie op de lange vs. korte termijn gaat het om de vraag “worden in een cultuur beslissingen gemaakt die vooral op korte termijn of juist op lange termijn voordelen

biedt". In Nederland wordt bijvoorbeeld veel meer gespaard voor het pensioen dan in de Verenigde Staten.

- Culturen hebben vrijwel altijd **vooroordelen** over elkaar. Een belangrijke rol hierbij speelt ethnocentrisme.

Ethnocentrisme is een manier van kijken waarbij de eigen groep wordt gezien als het middelpunt van alles en alle andere daaraan worden afgemeten.

Vrijwel **iedereen** heeft vooroordelen. Ze zijn van alle tijden en plaatsen.

De **mate waarin iemand vooroordelen** heeft kan wel verschillende.

Maatschappelijke veranderingen die de **maatschappelijke positie** van mensen raken leiden tot onzekerheid. Die **onzekerheid** kan leiden tot vooroordelen en vijandigheid: groepen zoeken naar een zondebok.

3. Immigratielanden vergeleken:

- Veel immigratie in 17e en begin 18e eeuw door economische voorspoed.

Sinds jaren zestig van vorige eeuw weer toegenomen.

Bij keuze om te migreren kunnen **pushfactoren** en/of **pullfactoren** een rol spelen.

Pushfactor zijn de redenen om je eigen land te verlaten. **Pullfactor** zijn de factoren die een nieuw land aantrekkelijk maken.

Immigratie heeft soms de mythe van terugkeer in zich: immigranten denken na een aantal jaren terug te kunnen omdat ze voldoende hebben verdiend. Zeker wanneer immigratie kinderen krijgen lijkt er vaak geen weg terug en worden ze zichtbaar in de samenleving.

- In 2015 kende Nederland 12% migranten vanuit de hele wereld. Migrantengezinnen (dus incl. hun kinderen) maken 20% van de bevolking uit.

In **grote steden** ligt dit percentage veel hoger. In Rotterdam was in 2015 meer dan 50% afkomstig van een migrantengezin.

In Amsterdam wonen er 150 verschillende nationaliteiten.

Statistiek is door het CBS op lange tijd gebaseerd op de begrippen allochtoon en autochtoon: **allochtoon** is wanneer hij of zij zelf, of ten minste één van de ouders is in

het buitenland geboren; **autochtoon** is iedereen die in Nederland is geboren en van wie de (groot)ouders ook hier zijn geboren en opgegroeid.

- Veel westerse landen kennen een omvangrijke geschiedenis van immigratie.

We maken een vergelijking met drie klassieke immigratielanden: de Verenigde Staten, Canada en Australië. **Klassieke immigratielanden**: oorsprong in hardhandige **kolonisering** door Europese migranten; verdringing en uitroeiing oorspronkelijke bewoners zoals Indianen in de VS en Canada en Aboriginals in Australië; **dunbevolkte gebieden** die door het aantrekken van migranten zijn opengelegd; immigratie speelt vanaf het begin een grote rol in het proces van **natievorming**.

Migratie uit **Europa**: tot in de **jaren zestig** veel ruimte voor immigratie uit Europese landen, in Canada en Australië speelden **raciale overwegingen** bij selectie tot die tijd een sterke rol, in de VS richtte de **regulering** zich in eerste instantie tegen Aziaten, vanaf 1900 kwamen in de VS steeds meer immigranten uit Italië, Polen, Rusland en de Balkan, en vanaf 1924 werd er in de VS sterk gestuurd op immigratie enkel uit het westen en noorden van Europa.

Migratie uit **Azië en Latijns-Amerika**: vanaf de jaren zestig werden door de groei van de **burgerrechtenbeweging** en dekolonisering de raciale criteria steeds meer losgelaten; daarna sterke stroom van **Aziatische migranten**; stroom Latijn-Amerikaanse migranten vooral in VS; In Australië percentage migranten dat in buitenland is geboren meer dan 27%. In VS 20% en in Canada 13%; Europese immigratie in alle klassieke immigratielanden gekrompen tot 10%.

- **Verschillen** tussen Europese landen en klassieke immigratielanden: **klassieke immigratielanden** hebben van oudsher een duidelijk immigratiebeleid dat uitgaat van langdurige gevolgen en stellen vooral **economische criteria** terwijl Nederland een **minder samenhangend** en **minder voorspelbaar** immigratiebeleid kent.

4. Motieven om te migreren:

- Arbeidsmigrantten kwamen in de jaren zestig naar Nederland vanwege de **groeierende economie**. Ze kwamen veelal uit Spanje, Italië, Turkije en Marokko.

Tegenwoordig komen de meeste arbeidsmigranten uit de EU.

Sinds eind jaren zeventig worden arbeidsmigranten (die niet uit de EU komen) alleen toegelaten als zij een beroep hebben waar behoefte aan is. **Kennismigrant** is een hoogopgeleide migrant met specialistische kennis waar grote vraag naar is.

Illegalen zijn mensen die geen wettige toestemming hebben om hier te wonen en te werken. Naar schatting wonen er ongeveer 100 000 illegalen in Nederland. Ze zijn vaak onzichtbaar omdat ze zwartwerken en illegaal wonen. Illegaal verblijf is niet strafbaar maar iemand kan wel uitgezet worden en een inreisverbod krijgen.

- Nederland heeft lange tijd kolonies gehad. Inwoners van de kolonies waren Nederlanders en werden daar **rijksgenoten** genoemd. Wij kijken naar 3 groepen: migranten uit Nederland-Indië, Antillianen en Suriname.

Uit Nederland-Indië → Na de onafhankelijkheidsstrijd in Nederlands-Indië (in 1949) ontstond de staat Indonesië. Veel Nederlandse Indiërs migreerden naar Nederland. Ook een grote groep Molukkers (die voor het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger had gevochten) kwam in 1951 naar Nederland.

Uit de Antillen → De **Nederlandse Antillen** bestaan uit Aruba, Curaçao en Sint Maarten (zelfstandige landen binnen het Koninkrijk der Nederlanden) en Bonaire, Saba en Sint Eustatius (bijzondere gemeenten van Nederland). Sinds de **jaren zestig** komen veel Antillianen naar Nederland om te werken of te studeren.

Uit Suriname → Na de **onafhankelijkheid** van Suriname in 1975 kregen Surinamers de keuze tussen de Surinaamse en de Nederlandse nationaliteit. Na de **staatsgreep** in 1980 van Desi Bouterse en de **decembermoorden** in 1982 kwam een aantal Surinaamse **vluchtelingen** naar Nederland.

- Wanneer je trouwt of een gezin hebt, kun je je partner en kinderen naar Nederland laten komen.

Gezinsvorming is een inwoner van Nederland trouwt met een buitenlander en sticht hier een gezin.

Gezinshereniging is wanneer je je gezin laat overkomen uit een ander land om weer samen te kunnen wonen.

- Vluchtelingen zijn mensen die in hun eigen land **ernstig gevaar** lopen. Veel vluchtelingen komen nu uit Syrië, Eritrea en Afghanistan. In 2016 kwamen er ongeveer 15 000 asielzoekers naar Nederland.

Voorspellingen laten zien dat het aantal vluchtelingen wereldwijd zal toenemen. Niet alleen door oorlog en vervolging, maar ook door **klimaatverandering**. De meeste vluchtelingen worden in het eigen land opgevangen of in **regiolanden**.

- Belangrijke internationale verdragen zijn:

De **Universele Verklaring van de Rechten van de Mens** (1948). Onderdeel is een verbod op ongelijke behandeling, dus ook die van nieuwkomers.

Het **Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens** (1950). Onderdeel is dat deelnemende landen verplicht zijn gezinsvorming en gezinshereniging toe te staan.

Het **Akkoord van Schengen** (1985) dat vrij verkeer van personen en verkeer binnen het Schengengebied toestaat.

5. Migratie als verrijken en als verlies:

-

voorbeelden	Eerste generatie	Tweede generatie
Leefwereld, taal.	Spreekt de taal van herkomst. Begeeft zich vooral in eigen gemeenschap.	Spreekt minder de taal van herkomst. Begeeft zich meer buiten de eigen gemeenschap.
Gemengde huwelijken.	Komt nauwelijks voor.	Trend: steeds vaker.
Remittances (geld dat wordt overgemaakt aan land van herkomst).	Voelt het als plicht achtergelaten familie te ondersteunen.	Voelt het minder als plicht.

- Nieuwkomers ervaren soms gevoel van vervreemding en verlies. Dat is logisch want er verandert veel: een nieuwe omgeving, cultuur, taal en gebruiken. Hieruit volgt :

Conservatisme → nieuwkomers zoeken zekerheid bij hun oude godsdienst en gebruiken.

Misverstanden → tussen nieuwkomers en ingezetenen. Aanpassen en het leren van de Nederlandse taal kost tijd.

Tegenstrijdige ambities → binnen migrantengezinnen. Jongeren zijn vaak ambitieuzer dan hun ouders.

- Ook bij autochtonen ontstaat er soms weerstand bij de komst van nieuwkomers. Denk aan protesten tegen azc's en moskeeën. Veel botsingen hebben een **symbolische lading**. Denk aan de ophef over een cartoon of het hebben van een dubbele nationaliteit. Sinds de terroristische aanslagen op 11 september 2001 groeit de afkeer van immigratie, in het bijzonder waar het gaat om de vestiging van de islam. Steeds vaker ontstaan er wrijvingen. Bij wrijvingen is er altijd sprake van botsende waarden en normen.
- Vooruitgang én stagnatie zijn zichtbaar in het onderwijs en op de arbeidsmarkt.

Onderwijs:

Positief → de sociale mobiliteit neemt toe. Meer jongeren uit Turkse en Marokkaanse gezinnen gaan naar hoger onderwijs.

Negatief → er is relatief veel schooluitval onder jongeren met een migratie-achtergrond.

Arbeidsmarkt:

Positief → opkomst middenklasse, meer zelfstandige ondernemers bij nieuwkomers. Sociale mobiliteit is ook op de arbeidsmarkt groter geworden.

Negatief → nog steeds relatief hoge werkloosheid onder jongeren met een migratie-achtergrond.

- We zouden ons geen Nederland kunnen voorstellen zonder de immigratiestromen na de Tweede Wereldoorlog. Migrantten hebben zowel een **economische** als **culturele** meerwaarde voor ons land.

De verwachting is dat de groep migranten die tot de **middenklasse** behoort nog veel verder gaat groeien.

6. Patronen van integratie:

- In de geschiedenis van de migratie zien we 3 uiteenlopende reactie. Dit zijn manieren om met het verlies van zekerheden om te gaan: vermijding, conflict en aanvaarding.
- Wanneer migranten zich vestigen in een land is er vaak sprake van vermijding: mensen gaan elkaar uit de weg. Dit uit zich door: **segregatie** dus ruimtelijk uit elkaar groeien van bevolkingsgroepen. Voorbeelden zijn witte en zwarte scholen en arme wijken waar veel mensen met dezelfde **sociale** en/of **etnische** achtergrond wonen.

Motieven voor segregatie: er is minder kans op conflicten; het vereenvoudigt sociale controle binnen groepen; het biedt mogelijkheden voor politieke participatie; het vereenvoudigt het behouden van eigen levensstijl.

Bij segregatie vindt niet alleen bij nieuwkomers verandering plaats. Vaak spreekt men van een “witte vlucht”. Oorspronkelijke bewoners trekken weg uit buurten waar veel migranten zich vestigen of kiezen voor andere scholen.

- Conflicten ontstaan omdat mensen elkaar niet kunnen blijven ontlopen. Conflicten kunnen verschillende soorten oorzaken hebben: sociaaleconomische conflicten, cultureel-religieuze conflicten, internationale conflicten.

Sociaaleconomische conflicten:

Verdringsmechanismen, met naam aan de onderkant van de arbeidsmarkt zoals wanneer lager betaalde Poolse bouwvakkers het werk van Nederlandse bouwvakkers overnemen.

Beroep op voorzieningen van onze verzorgingsstaat. Hebben nieuwkomers dezelfde rechten als ingezetenen?

Cultureel-religieuze conflicten:

Culturele en religieuze tradities van migranten verschillen vaak van de moderne stedelijke samenleving.

Waarden en normen botsen, zoals mag een politieagent een hoofddoek dragen?

- Het conflict vormt een zoektocht naar aanvaarding en erkenning van migranten en hun kinderen. Daarin zijn 2 filosofische benaderingen:

Republikeinse stroming: wil weinig weten van de verschillende etnische achtergronden.

Multiculturele stroming: wil idee van diversiteit van etnische groepen juist behouden.

3 generaties:

De eerste generatie leeft nog sterk met tradities uit land van herkomst.

De tweede generatie vormt een tussengeneratie en leeft vaak in twee werelden.

De derde generatie hebben vaak hun plek in de Nederlandse samenleving gevonden.

7. Bronnen van burgerschap:

- **Laaggeletterdheid** en **onvoldoende taalbeheersing** leiden tot een **groeijende kloof** tussen laag- en hoogopgeleiden. Het is immers belangrijk voor: **arbeidsdeelname**, de **opvoeding** en de **invloed** die je kunt uitoefenen om je omgeving.
- Kennis van onze samenleving is nodig om de waarde van onze **verworvenheden** in te kunnen zien. Het gaat om gezamenlijke waarden, maar ook om de **historische totstandkoming** ervan. Voor het delen van kennis gebruiken we een Nederlands historisch canon met daarin:
 - 50 vensters over de Nederlandse geschiedenis en cultuur.
 - Aandacht voor zowel positieve als negatieve gebeurtenissen.
- Onder migranten is sprake van een **lagere arbeidsdeelname** dan onder autochtonen. Dit kan maatschappelijke acceptatie en integratie van nieuwkomers tegengaan.

Twee maatregelen die dit probleem tegengaan zijn:

 - De toegang tot sociale zekerheid beperken.
 - Kansen op een baan verhogen (discriminatie tegengaan, omscholen, taalbeleid, voorkeursbeleid).
- Hoe kan de norm van **gelijke behandeling** worden geïnterpreteerd?

Juridisch: “Wie geen wetten overtreedt staat vrij om zijn opvattingen of levensstijl te koesteren.”

Normatief: “Behandel je mensen met andere opvattingen en levensstijlen met evenveel respect?”

Rol van de overheid: er zijn twee visies over hoe de overheid moet omgaan met het streven naar gelijke behandeling. **Neutraal:** uitsluitend de wet handhaven zoals discriminatie bestraffen. **Emancipatoir:** de overheid moet bepaald gedrag stimuleren, ook al kan ze dat gedrag niet afdwingen zoals met een campagne meisjes stimuleren om door te leren.

8. Europese dilemma's:

- Sinds 1985 heeft de EU gemeenschappelijke buitengrenzen. Belangrijk vraagstuk: Wat is ons grensbeleid?
Bij de oplossingen wordt snel gedacht aan het optrekken van muren. Volgens de filosoof Debray ligt de oplossing in het beter erkennen van grenzen.
- Argumenten in de vluchtelingendiscussie kun je als volgt ordenen: de morele kant, de belangenkant, onmacht en het recht.

Grenzeloze opvang kan als argumenten hebben: “Het is onze plicht te zorgen voor mensen in nood” (moraal), “Vluchtelingen zijn nodig als arbeidskrachten.” (belangen), “Vluchtelingen als remedie tegen vergrijzing” (belangen), “Grenzen kun je niet controleren” (onmacht), “Hiertoe zijn we door internationale verdragen verplicht” (recht) en “Iedereen in Nederland geniet dezelfde burgerrechten” (recht).

Beperkte opvang kan als argumenten hebben: “grenzeloze opvang gaat ten koste van het welzijn van de eigen bevolking” (moraal), “De arbeidsparticipatie van vluchtelingen is gering” (belangen), “Het daarvoor benodigde aantal zorgt voor overbevolking”(belangen), “grenzen controleren kan wel, als de wil er maar is” (onmacht), “Internationale verdragen worden nu ook al willekeurig toegepast.” (recht) en “Burgerrechten gelden uitsluitend voor burgers met de Nederlandse nationaliteit” (recht).

- Van vroeger uit zijn mensen in steeds **grotere gemeenschappen** gaan leven: van dorp, tot gewest, tot natie en tot internationale gemeenschappen. Er wordt dan ook wel gesproken van “**identificatie in een uitdijende kring**”, de mate van **inlevingsvermogen** houdt bij veel burgers op bij de lands- en taalgrenzen.

Zowel voorstanders als tegenstanders van open grenzen hebben sterke argumenten en gevoelens. Bij deze denkbeelden worden vaak de volgende begrippen gebruikt:

Protectionisme: hang naar afsluiting, nadruk op nationale staten met eigen grenzen.

Internationalisme: streven naar openheid, integratie (bijv. Een gemeenschappelijk Europees leger, en de uitbreiding van Europese Unie).